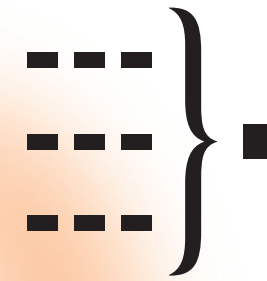




www.diba.cat



Síntesi

13

La justícia de proximitat: Àmbits i models

Marta Poblet
Institut de Dret i Tecnologia (IDT-UAB)
Facultat de Dret
Universitat Autònoma de Barcelona

Títols publicats

- 1 *La renda bàsica*
Daniel Raventós
- 2 *La hisenda municipal: línies de reforma*
Núria Bosch
- 3 *El Republicanisme*
Josep Lluís Martí i Màrmol
- 4 *Els sistemes electorals municipals a la Unió Europea*
Jaume Magre Ferran
- 5 *Autonomia local i governabilitat: envers un nou Pacte local*
Mila Gascó i Marc Navarro
- 6 *El capital social: què és i com es mesura*
Fernando Barreiro Cavestany
- 7 *La transversalitat en la gestió de polítiques públiques*
Albert Serra
- 8 *Qualitat i govern local: els models de l'EFQM i CAF i les normes ISO 9000*
Pere Grima i Xavier Tort-Martorell
- 9 *Mobilitat i exclusió social: un nou repte per a les administracions locals*
Àngel Cebollada i Frontera
Carne Miralles-Guasch
- 10 *Les xarxes de ciutats: un instrument de cooperació intermunicipal a Europa*
Andreas Hildenbrand Scheid
- 11 *Regionalització i autonomia local a la Unió Europea*
Gérard Marcou
- 12 *Mesurar el valor públic: una eina per conèixer, ordenar i decidir*
Ramon Marc
Tomiko Ysa
David Martí

SÍNTESI, 13

LA JUSTÍCIA DE PROXIMITAT: ÀMBITS I MODELS

MARTA POBLET
Institut de Dret i Tecnologia (IDT-UAB)
Universitat Autònoma de Barcelona

SÍNTESI té com a objectiu donar a conèixer àmpliament un tema sobre el qual es genera debat públic i pot ser d'interès per al món local. El contingut d'aquest dossier ha estat encarregat pel Centre per a la Innovació Local del Gabinet d'Estudis de la Presidència, Diputació de Barcelona.

Si esteu interessats a demanar els documents o si voleu fer-nos arribar informació, poseu-vos en contacte amb el CIL:

cil@diba.cat

Tel.: 934 020 709

Fax: 934 049 030

© Diputació de Barcelona
Maig de 2007

Producció i edició: Direcció de Comunicació
de la Diputació de Barcelona
Dipòsit legal: B-6594-2001

Els continguts publicats a SÍNTESI expressen l'opinió dels seus autors, que no ha de ser necessàriament compartida pel Centre per a la Innovació Local.

1. Introducció

Aquest document té com a objectiu presentar les iniciatives desenvolupades per un bon nombre d'Estats, regions i ciutats al voltant de la justícia de proximitat com a eina per resoldre els conflictes derivats de la inseguretat, la violència o la criminalitat, i per pal·liar els dèficits de la justícia ordinària. D'una manera sintetitzada, presenta els principals models i experiències i ofereix conclusions sobre el present i el futur d'aquests models.

2. La justícia de pau: un precedent?

La justícia de pau és un referent de gran tradició històrica en el món anglosaxó. El fet que constitueixi el primer nivell de l'Administració de justícia i, al nostre país, sigui present en tots els municipis que no disposen de cap mena de jutjat pot provocar una certa confusió respecte de la justícia de proximitat. Les dinàmiques de justícia de pau en diversos països d'Europa no són equiparables, però se'n poden treure lliçons i experiències.

3. Hi ha models definits?

A més d'unes línies mestres i uns pressupòsits previs, no hi ha definicions unívokes o consensuades sobre la justícia de proximitat. El terme *justícia de comunitat* és d'ús comú als països anglosaxons, especialment als Estats Units. A Europa, és més freqüent el terme *justícia de proximitat*. La noció recent de *justícia reparadora* o *restauradora* ha adquirit un gran protagonisme a Anglaterra, Austràlia, Nova Zelanda i el Canadà.

4. Perspectiva comparada

Recull de les experiències internacionals més rellevants. Atès que hi ha similituds i contrastos remarcables entre les experiències dels diferents països tractats, s'intenta sintetitzar els principals paràmetres per tal de facilitar-ne la comparació.

5. Síntesi

L'etiqueta *justícia de proximitat* inclou un ventall molt divers d'iniciatives, programes i projectes que atenen des de problemàtiques socials diverses fins a problemàtiques específiques (drogoaddicció, salut mental, violència domèstica, etc.).

6. Conclusió

El debat sobre els objectius, els mètodes i els resultats de la justícia de proximitat provoca discussions que es poden estructurar en quatre temes centrals: la neutralitat, els desequilibris, la rapidesa i l'eficàcia i el paper del jutge.

SUMARI

1. Introducció	7
2. La justícia de pau: un precedent?	8
3. Noms i models	10
3.1. Models de justícia de proximitat	11
3.2. Models de justícia reparadora i justícia de proximitat	12
4. Perspectiva comparada	14
4.1. <i>Community justice</i> als Estats Units: un paradigma consolidat	14
4.2. França: dues línies de justícia de proximitat	16
4.3. Bèlgica: un model en fase de consolidació	21
4.4. Països Baixos	22
4.5. Anglaterra	24
4.6. Canadà	25
4.7. Austràlia	25
4.8. Sud-àfrica	26
4.9. I Espanya?	27
5. Síntesi	34
6. Conclusió	36
Bibliografia	38
Adreces web d'interès	42

1. INTRODUCCIÓ

Aquest document té com a objectiu presentar les iniciatives desenvolupades per un bon nombre d'Estats, regions i ciutats al voltant de la justícia de proximitat com a eina per resoldre els conflictes derivats de la inseguretat, la violència o la criminalitat, i per pal·liar els dèficits de la justícia ordinària.

D'una manera sintetitzada, presenta els principals models i experiències i ofereix conclusions sobre el present i el futur d'aquests models.

Des de fa uns quants anys, un bon nombre d'Estats, regions i ciutats han impulsat un seguit d'iniciatives al voltant del que es coneix com a *justícia de proximitat* o, en l'àmbit dels països anglosaxons, *community justice*. L'emergència d'aquests projectes, programes o desenvolupaments legislatius, per bé que variats quant a forma i dimensió, s'emmarca en un context social –el de les societats occidentals avançades– en el qual destaquen dos elements rellevants. D'una banda, el sentiment creixent d'inseguretat en algunes àrees metropolitanes (la sensació d'una major violència i conflictivitat als barris) i, com a conseqüència, la degradació de la convivència ciutadana i dels espais públics. I de l'altra, els dèficits de l'Administració de justícia ordinària o, si més no, les seves dificultats i rigideses a l'hora de donar resposta a aquests fenòmens complexos.

La necessitat de desenvolupar mecanismes de resolució de conflictes que acarín d'una manera eficaç els problemes d'inseguretat, violència o criminalitat en barris i comunitats crea consens entre la major part dels actors implicats, tant en l'esfera pública com en la privada. No obstant això, les estratègies empresades divergeixen pel que fa als impulsors, l'escala, les prioritats, els recursos, etc. Aquest article sintetitza els principals models i les experiències a Europa i fora d'Europa en matèria de justícia de proximitat i ofereix algunes conclusions sobre el present i el futur d'aquests models.

La justícia de proximitat neix per pal·liar el sentiment creixent d'inseguretat en algunes àrees metropolitanes i per suplir els dèficits de l'Administració de justícia ordinària

La necessitat de desenvolupar mecanismes de resolució de conflictes crea consens entre els actors implicats, tant públics com privats

2. LA JUSTÍCIA DE PAU: UN PRECEDENT?

La justícia de pau és un referent de gran tradició històrica en el món anglosaxó. El fet que constitueixi el primer nivell de l'Administració de justícia i, al nostre país, sigui present en tots els municipis que no disposen de cap mena de jutjat pot provocar una certa confusió respecte de la justícia de proximitat. Les dinàmiques de justícia de pau en diversos països d'Europa no són equiparables, però se'n poden treure lliçons i experiències.

El fet que la justícia de pau constitueixi el primer nivell de l'Administració de justícia i, al nostre país, sigui present en tots els municipis que no disposen de cap altra mena de jutjat pot provocar una certa confusió respecte a l'anomenada *justícia de proximitat*. Si bé la justícia de pau té una innegable vocació de proximitat, l'un model i l'altre difereixen clarament pel que fa al context històric, l'àmbit geogràfic i el perfil de jutge que hi figura al capdavant.

La justícia de pau té una innegable vocació de proximitat, però difereix de la justícia de proximitat pel context històric, l'àmbit geogràfic i el perfil del jutge que hi figura al capdavant

La justícia de pau és, sobretot, un referent de gran tradició històrica en el món anglosaxó. Així, l'anomenada *local justice*, que data del 1361, és possiblement la institució judicial més distintiva i venerable del *common law* anglès, que actualment és administrada per uns 30.500 *justices of peace*. Un senyal inequívoc del pes històric de la institució l'ofereixen les estrictes regles de protocol britànic, que estableixen que els jutges de pau han d'ocupar una posició superior a la dels membres del Parlament als actes públics (Philips, 2001). Tanmateix, hi ha símptomes evidents de la davallada del model a Anglaterra i el País de Gal·les: retalls pressupostaris, tancament gradual de jutjats des dels anys seixanta i centralització de les funcions en municipis més grans, reducció de l'àmbit de la jurisdicció, més gran pes específic i prestigi social del jutge professional, pèrdua de prestigi social dels jutges de pau, etc. Els crítics parlen d'ineficiència i costos excessius del model, mentre que els defensors lamenten «la pèrdua d'aquell coneixement local que permet a un tribunal copsar la dimensió geogràfica i sociològica dels casos que li arriben i que permet al jutge de pau ser sensible als sentiments i les preocupacions locals» (Philips, 2001).

A França, la justícia de pau, una de les grans innovacions dels revolucionaris del 1790, va sofrir un procés similar. Nascuda amb la voluntat de ser una justícia senzilla, ràpida, gratuïta i equitativa, va quedar progressivament desbordada pels canvis demogràfics, econòmics i socials dels segles XIX i XX. L'any 1958, va ser suprimida *de facto* pels tribunals d'instància. A Bèlgica, en canvi, la justícia de pau segueix operant –tot i que només en l'àmbit civil– i en aquests moments hi ha un cos de 187 jutges de pau distribuïts pels diferents cantons.

Alemanya no ha conegut un model similar de justícia de pau. Algunes de les funcions pròpies d'aquest àmbit les acompleixen els *Rechtspfleger*, funcionaris judicials que se situen jeràrquicament entre els magistrats i la resta del personal judicial administratiu. A Itàlia, en canvi, la justícia de pau es va implantar l'any 1991 per tal d'alleugerir una jurisdicció civil que batia rècords d'endarreriment i, des de l'any 2000, estén les seves competències a l'àmbit penal.

Com es veu, les dinàmiques de la justícia de pau a Europa tampoc no són equiparables les unes amb les altres. En tot cas, sí que són prèvies a l'adopció dels nous models de proximitat, que en poden extreure lliçons i experiències.

Les dinàmiques de justícia de pau als diversos països europeus no són equiparables, però sí que són prèvies als nous models de justícia de proximitat, els quals en poden extreure lliçons i experiències

3. NOMS I MODELS

A més d'unes línies mestres i uns pressupòsits previs, no hi ha definicions unívokes o consensuades sobre la justícia de proximitat. El terme justícia de comunitat és d'ús comú als països anglosaxons, especialment als Estats Units. A Europa, és més freqüent el terme justícia de proximitat. La noció recent de justícia reparadora o restauradora ha adquirit un gran protagonisme a Anglaterra, Austràlia, Nova Zelanda i el Canadà.

L'any 1977, el criminòleg noruec Nils Christie va publicar un article en el qual plantejava els «conflictes com a propietat». Christie presentava un sistema judicial que s'apropiava d'algunes oportunitats que oferien els conflictes, entre les quals la possibilitat de millorar les relacions interpersonals deteriorades pel mateix conflicte. L'Administració de justícia ordinària, monopolitzant la gestió dels conflictes a través dels seus professionals, actuava, així, d'una manera remota, repressora, impersonal, alienant i innecessàriament impregnada de tecnicismes, la qual cosa afegia encara més inquietud i temor entre les parts involucrades. La proposta de Christie consistia a dissenyar un sistema judicial més orientat a les necessitats dels individus, de manera que poguessin esdevenir els veritables protagonistes del conflicte, més que no pas els seus representants jurídics i altres experts del món del dret.

La idea d'una justícia de proximitat o justícia de comunitat es desenvolupa allà on hi ha una percepció més intensa d'inseguretat ciutadana

Les crítiques i les propostes de Christie no fan sinó fer-se ressò a Europa d'un debat encetat als Estats Units des dels anys seixanta i fins i tot abans.¹ Actualment, tanmateix, la discussió ja no es planteja necessàriament a partir de postures antagòniques (justícia ordinària *versus* justícia orientada a víctimes i agressors), sinó que obre una via a la reflexió sobre la crisi del sistema penal i el paper de les víctimes, els agressors i les comunitats com a parts directament afectades pels conflictes i els delictes.

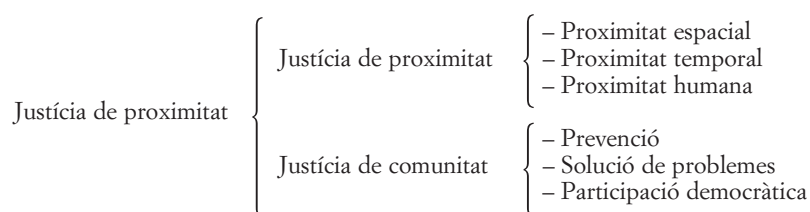
La idea d'una *justícia de proximitat* o *justícia de comunitat*, en tot cas, sorgeix en l'àmbit local i el seu desenvolupament, per tant, s'articula a partir del principi de localisme (Yarn, 1999). En concret, es desenvolupa allà on hi ha una percepció més intensa d'inseguretat ciutadana: petita delinqüència als barris, degradació urbana, adolescents i joves

1. La literatura nord-americana en matèria de justícia de comunitat esmenta sovint l'empremta de Saul Alinsky en l'organització del moviment comunitari i en l'activitat de diverses generacions d'activistes. Alinsky, criminòleg nascut a Chicago l'any 1909, va treballar als suburbis més deprimits de la ciutat durant la Gran Depressió. Així, Alinsky va inspirar-se en l'estratègia dels sindicats a les grans fàbriques per fundar la Industrial Areas Foundation, una organització que afavoria la creació de consells de barri, que, a la vegada, actuaven com a interlocutors amb les institucions públiques i privades en la lluita de les comunitats per aconseguir millors condicions de vida als seus barris. La seva experiència es recull en dos llibres: *Reveille for Radicals* (1946) i *Rules for Radicals* (1972).

en situació de risc, etc. La multidimensionalitat dels problemes posa damunt la taula els límits dels tribunals de justícia (inclosos, allà on n'hi ha, els de la jurisdicció de pau) per gestionar aquests nous conflictes urbans. Es tracta, doncs, de dissenyar noves eines que vagin més enllà d'experiències anteriors (justícia de pau, justícia de districte, etc.) i incorporin nous actors (professionals d'esferes diverses, institucions locals, ciutadans, etc.) i tècniques alternatives de gestió i resolució de conflictes (negociació, conciliació, mediació, arbitratge, etc.).

Ara bé, a més d'aquestes línies mestres i aquests pressupòsits previs, no hi ha definicions unívokes o consensuades. La mateixa pluralitat de noms en dóna una mostra. Així, el terme *justícia de comunitat* és d'ús comú als països anglosaxons i, en particular, als Estats Units, on, des dels anys setanta, ha esdevingut tant el paradigma dominant de reforma de la justícia penal com l'estàndard professional als departaments de policia de tot el país (McCold, 2004). A Europa, en canvi, i amb l'excepció del Regne Unit, és més freqüent el terme *justícia de proximitat*, encunyat a França a la dècada dels anys noranta, com a etiqueta que cobreix un ampli ventall d'iniciatives. Els dos models emfasitzen principis diferents. L'esquema següent mostra de manera sintètica aquesta diversitat de principis i de llenguatges.

3.1. Models de justícia de proximitat



I encara podríem afegir aquí un tercer concepte important, el concepte de *justícia reparadora* o *restauradora* (*restorative justice*), que de vegades es confon amb els dos anteriors. Aquesta darrera noció també és recent i fa referència a un paradigma de justícia que situa les víctimes i els infractors al centre de l'escenari, ja que la finalitat central del model és la reparació del dany causat a les persones i a les relacions. El paradigma de la justícia reparadora ha adquirit un protagonisme de primer ordre en les reformes del sistema judicial de països com ara Anglaterra, Austràlia, Nova Zelanda o el Canadà (Strang, 2004). La confusió amb les nocions de justícia de comunitat i de proximitat està donada, entre altres causes, pel fet que molts programes de justícia de proximitat incorporen tècniques i procediments de justícia reparadora, com ara la intervenció de mediadors o la participació en el procés d'altres persones a més a més de víctimes i infractors (famílies, membres de les xarxes socials i comunitàries, etc.). Un exemple concret és el model híbrid del programa *Balanced and Restorative Justice* (BARJ), una iniciativa de l'Oficina de Justícia Juvenil i Prevenció del Delicte

No hi ha definicions unívokes o consensuades sobre *justícia de proximitat*

El terme *justícia de comunitat* és d'ús comú als països anglosaxons. A Europa continental és més freqüent el terme *justícia de proximitat*

El tercer model, la *justícia reparadora* o *restauradora*, situa les víctimes i els infractors al centre de l'escenari, perquè la seva finalitat és la reparació del dany causat a les persones i a les relacions

La confusió entre *justícia de comunitat* i *justícia de proximitat* es deu al fet que molts programes de justícia de proximitat incorporen tècniques i procediments de la justícia reparadora

del Departament de Justícia dels Estats Units que integra la justícia reparadora en el marc de la justícia de comunitat.² Per bé que les línies encara són difuses i el debat es manté molt intens (si no virulent),³ cal destacar, no obstant això, l'esforç dels experts per aclarir àmbits, objectius, orientacions i mètodes d'un model i de l'altre. La taula de l'apartat següent mostra la proposta de distinció conceptual elaborada per MacCold (2004).

3.2. Models de justícia reparadora i justícia de proximitat

La justícia de proximitat es configura com un model amb tres eixos: proximitat geogràfica, proximitat humana i proximitat temporal

Justícia de proximitat i *justícia de comunitat* són, en síntesi, els termes més utilitzats per emmarcar un conjunt d'accions que poden desenvolupar des de nous procediments judicials, programes de prevenció dels delictes, programes de justícia restauradora o reparadora (que inclouen la mediació entre víctimes de delictes i infractors) fins a serveis a la comunitat, per esmentar-ne els més freqüents. Hi ha diferències essencials de model darrere d'aquesta diversitat terminològica? A grans trets, el que es coneix com a justícia de proximitat a Europa tendeix a configurar-se com un model amb tres eixos considerats ja com a canònics: proximitat geogràfica i espacial respecte dels ciutadans i, en particular, dels justiciables, proximitat humana (més comprensió del context, més èmfasi en la negociació que no pas en la sanció) i proximitat temporal, és a dir, més celeritat a l'hora de resoldre els casos que es presenten. Els diferents models de justícia de comunitat, per la seva banda, giren al voltant de tres elements centrals: la prevenció dels delictes, el *problem-solving*, que és un tipus de justícia que miri de resoldre els problemes d'inseguretat o criminalitat a les comunitats, més enllà de la mera tramitació dels casos i del caràcter contradictori dels procediments judicials i, a la vegada, la implicació dels ciutadans per treballar conjuntament amb els diferents actors del sistema judicial a l'hora d'identificar les prioritats de la comunitat i dissenyar solucions adequades.

Els epígrafs següents analitzen amb més detall les experiències internacionals més rellevants. Atès que trobarem similituds i contrastos remarcables entre les unes i les altres, mirarem de sintetitzar-ne al final els principals paràmetres per tal de facilitar la comparació.

2. Vegeu una avaluació d'aquest programa a:

<<http://www.jrsa.org/jjec/programs/barj/state-of-evaluation.html>>.

3. Vegeu, per exemple, una intensa i extensa discussió sobre els paradigmes de la justícia de comunitat i justícia restauradora en el primer número del *Contemporary Justice Review*, vol. 7 (2004).

	Justícia reparadora	Justícia de proximitat
Orígens	<ul style="list-style-type: none"> • Informal, normalment extern al sistema formal 	Una creació del sistema judicial formal nord-americà
Àmbit d'intervenció	<ul style="list-style-type: none"> • Pràctiques en el nivell micro com a respostes informals a incidents delictius individualitzats 	Èmfasi en la intervenció i els resultats col·lectius
Visió del delictes	<ul style="list-style-type: none"> • Dany a les persones i a les relacions • Una ofensa als individus, no una violació de la llei • El delictes no és, en primer lloc, una ofensa a l'Estat 	<p>Dany a la qualitat de vida en una localitat</p> <p>Una ofensa a determinades localitats i una violació de la llei</p> <p>Admissió que el delictes és alguna cosa més que una ofensa a l'Estat</p>
Focus	<ul style="list-style-type: none"> • Reparació del dany a les persones i a les relacions • Preocupació pels efectes emocionals en els implicats • Preocupació per la integritat del procés i l'obtenció de resultats constructius 	<p>Partenariat ciutadans-estat (construcció de comunitat) per a la prevenció del delictes</p> <p>Preocupació per la por agregada dels efectes del delictes</p> <p>Preocupació per l'obtenció de resultats agregats i l'augment de recursos</p>
Finalitats	<ul style="list-style-type: none"> • Reparació dels efectes d'un delictes específic segons la satisfacció dels directament afectats • Reparació i enfortiment dels llaços existents entre família, amics o grups de famílies 	<p>Millora de les condicions de vida en comunitat allà on el delictes les ha danyades</p> <p>Enfortiment de les capacitats locals per donar resposta als delictes sense necessitat d'empresonament</p>
Mitjans de justícia	<ul style="list-style-type: none"> • Presa de decisió directa per les parts afectades 	Serveis de justícia més accessibles i menys formals
Canvi en el procés de decisió	<ul style="list-style-type: none"> • Accions de l'agressor que mostrin remordiment i disposició de rectitud • Dels representants de l'Estat a les parts afectades • Espai en el procés de decisió per a les famílies, les escoles i l'entorn laboral (reflexió sobre com poden intervenir en la resolució del conflicte) 	<p>Imposició de sancions o obligacions a l'agressor</p> <p>Dels representants de l'Estat als residents locals en col·laboració amb organismes públics (o col·laboració entre organismes públics)</p> <p>Espai en el procés de decisió per als residents (reflexió sobre com poden intervenir en els processos de prevenció del crim i de sanció als agressors)</p>
Orientació normativa	<ul style="list-style-type: none"> • Implicació dels afectats pel delictes en la presa de decisions • Apoderament de víctimes i agressors com a socis en el procés de justícia 	<p>Preocupació de les comunitats locals envers el desordre</p> <p>Apoderament de residents i de grups locals i/o associacions de voluntaris en el procés de justícia</p>
Parts interessades	<ul style="list-style-type: none"> • Els afectats directament per la comissió d'un delictes • Víctimes, agressors i les seves famílies 	<p>Tots els residents d'una àrea afectada per la delinqüència</p> <p>Sistema judicial i residents locals</p>
Agressors primaris	<ul style="list-style-type: none"> • Els que danyen la persona o les propietats d'altri o violen expectatives de confiança 	Estructures socials (especialment xarxes locals) que donen suport a les desigualtats, la pobresa i les actituds racistes o sexistes
Víctimes primàries	<ul style="list-style-type: none"> • Individu que pateix l'efecte directe del delictes o a qui anava dirigit el delictes 	Residents en comunitats amb índexs elevats de criminalitat
Víctimes secundàries	<ul style="list-style-type: none"> • Familiars i amics de víctimes i agressors i d'altres directament implicats 	Infants i adolescents que creixen en aquestes comunitats, dones i minories oprimides
Visió de la comunitat	<ul style="list-style-type: none"> • Comunitats d'assistència (xarxes de respecte i protecció entre els individus) • Xarxes de relacions naturals no limitades pels espais geogràfics 	<p>Comunitats com a formacions jeràrquiques, estructurades a partir de línies de poder, dominació i autoritat</p> <p>Associacions veïnals i ONG</p>

Font: McCold (2004), adaptat de Crawford i Clear (2001).

4. PERSPECTIVA COMPARADA

4.1. *Community justice* als Estats Units: un paradigma consolidat

El naixement de la *community justice* o justícia de comunitat als Estats Units als inicis de la dècada dels anys noranta presenta un notable paral·lelisme amb l'aparició del moviment *Alternative Dispute Resolution* (ADR) gairebé trenta anys enrere. El moviment ADR va sorgir com una amalgama de corrents professionals i acadèmics –més que no pas com un grup amb principis i interessos homogenis– que s'enfrontaven amb un problema comú: l'augment sostingut dels índexs de litigació dels tribunals nord-americans i els límits de la gestió i la resolució judicial dels conflictes. La justícia de comunitat, doncs, pot considerar-se filla del moviment ADR almenys en dos sentits: la preocupació per gestionar de manera eficient l'augment de litigació als tribunals i, no gensmenys, la necessitat de donar resposta a una tipologia específica de casos freqüents (petita delinqüència als barris, tràfic de drogues, violència domèstica, etc.) des d'un nou enfocament. A diferència del moviment ADR, el model de justícia de comunitat es concep com una nova peça dins l'estructura del sistema judicial nord-americà i no tant com a model alternatiu. En aquest sentit, un dels impulsors més destacats del model és el National Center for State Courts, un organisme públic que dona suport a tota mena de programes de millora de l'Administració de justícia.

Als Estats Units, el model de justícia de comunitat es concep com una peça dins l'estructura del sistema judicial nord-americà, i no pas com un model alternatiu

Els centres de justícia de comunitat als Estats Units són un subtipus de les anomenades *problem-solving courts*, que són tribunals que es dediquen a un únic tipus de cas. Així, hi ha tribunals de família, tribunals de drogoaddicció juvenil, tribunals de drogoaddicció d'adults, tribunals de violència domèstica, tribunals de salut mental, tribunals de *homeless* o tribunals de comunitat. Tots tenen en comú l'exercici d'una autoritat judicial que es caracteritza per la cerca d'informació contextual dels casos i, a partir d'aquí, pel disseny de solucions més individualitzades. En general, els titulars de les *problem-solving courts* són jutges professionals que treballen amb membres de les comunitats per tal de dissenyar mesures apropiades a cada cas i supervisar el grau d'acompliment de la resolució judicial aplicada a un determinat individu amb condemes pendents. Si l'individu aconsegueix el pla dissenyat (un determinat tractament, uns determinats serveis a la comunitat, etc.), la condemna pendent no s'imposa; però, si no segueix el programa, la condemna s'aplica. El paper dels jutges es vol més proactiu que el que representen als tribunals ordinaris, ja que han de recollir més informació, treballar en equip i proposar solucions adequades a les necessitats del cas. En aquest sentit, les reflexions d'un jutge i d'un fiscal de comunitat donen una idea del ventall de possibilitats (Honorable Alex Calabrese, jutge president del Red Hook Community Justice Center):⁴

4. Vegeu Berman i Aubrey (2001).

Més enllà de la solució de problemes, penso en la justícia de comunitat com a instrument de prevenció. Com a jutge en un tribunal ordinari jo era com un lampista amb una sola eina o un artista amb dos colors: presó o llibertat. Això no era efectiu. Ara que presideixo el Red Hook Community Justice Center dispenso de moltes més eines. Puc utilitzar sessions d'assessorament. Puc incorporar projectes de restitució a la comunitat. I puc utilitzar classes de gestió de l'agressivitat. Ja sé que aquestes intervencions alternatives no són apropiades per a tots els casos. Però per a molts dels casos que tinc al davant –conductes desordenades, petit tràfic de drogues, robatoris als comerços, etc.– tinc l'oportunitat real d'anar a les arrels dels problemes dels infractors, de manera que la persona no acaba tornant a passar pel tribunal una vegada i una altra.

Quan vaig ser escollit fiscal del districte, pensava que ja ho sabia tot. Vaig sortir pels barris i em vaig adonar que els assassinats, les violacions i els robatoris amb força colpien els ciutadans. Eren el meu pa de cada dia. Els ciutadans també em parlaven de delictes que afectaven la qualitat de vida. Crec que això va ser el que em va empènyer a la justícia de comunitat: el desig de sortir d'allò i de restablir l'Estat de dret a la comunitat. Crec fermament que hem de treballar molt la credibilitat pública perquè, francament, molts ciutadans pensen que els jutges són irrelevants.⁵

En certa manera, les *community courts* són una mena de calaix de sastre de les *problem-solving courts*, ja que apliquen el criteri de proximitat geogràfica més que no pas el d'especialitat (tipus de delicte) per tal d'afrontar millor els problemes de delinqüència i d'inseguretat a les comunitats locals. És en aquest sentit que es parla de «delictes de qualitat de vida» (*quality-of-life crimes*): prostitució, robatoris als comerços, consum de drogues i alcohol, vandalisme, grafitis, etc. Les *community courts*, doncs, es dediquen a la gestió d'aquests casos, tot deixant els delictes més greus a la resta de tribunals ordinaris.

Així, als Estats Units hi havia vint-i-set *community courts* en funcionament l'any 2005, repartides en diversos Estats i depenent de partenariats locals diferents en cada cas. L'Estat pioner va ser Nova York, ja que el primer centre –Midtown Community Court– es va obrir allà a l'any 1993.⁶ Tot i la diversitat d'agents que hi poden intervenir, els objectius d'aquests tribunals són comuns: fer que els infractors adquireixin un grau més alt de responsabilitat envers la seva comunitat, incrementar la cooperació entre la comunitat local i el sistema judicial, millorar la percepció de seguretat ciutadana, reduir la criminalitat i, finalment, millorar l'eficiència en el processament dels casos.

Pel que fa a l'avaluació dels serveis, els estudis empírics que han analitzat el funcionament d'aquests tribunals mostren dades interessants: les penes imposades en forma de serveis socials a la comunitat tenen un grau d'acompliment més elevat que en els tribunals ordinaris (és el cas de la Midtown Community Court de Nova York, en la qual

Les *community courts* apliquen el criteri de proximitat geogràfica més que no pas el d'especialitat per tal d'afrontar millor els problemes de delinqüència i inseguretat

Les penes imposades en forma de serveis socials a la comunitat tenen un grau d'acompliment més elevat que en els tribunals ordinaris

5. Vegeu G. Berman (2002).

6. Vegeu M. Sviridoff, D. B. Rottman i R. Weidner (2005) per a una descripció i avaluació del model d'aquest tribunal.

l'acompliment és un 50% més elevat que a la resta de tribunals de Manhattan); els contribuents es manifesten disposats a pagar més impostos per sostenir aquest tipus de tribunals. A Midtown, així ho manifesta un 64% de la població, amb el 52% disposat a contribuir-hi amb 100 dòlars més l'any, i a Red Hood (Brooklyn), el 76% dels entrevistats es mostra favorable a l'existència d'una *community court* al seu districte. Pel que fa a l'eficiència d'aquests tribunals, els estudis mostren que el processament dels casos és més ràpid que en els tribunals ordinaris (18,9 hores a Midtown, i 29,2 hores de mitjana a Manhattan), si bé es necessiten més compareixences dels detinguts (i això, per controlar millor el compliment de les mesures imposades).

En termes d'anàlisi cost-benefici, les dades tenen una doble lectura. Així, a Hennepin (Minneapolis) han calculat que el cost de tramitació d'un cas a la *community court* és 704,52 dòlars més elevat que en un tribunal ordinari, però els investigadors reconeixen que no han calculat els beneficis socials derivats del servei, cosa que sí que han fet a Midtown: 100.000 dòlars per reducció de la presó preventiva, 500.000 dòlars per reducció de penes de presó, 570.000 dòlars de reducció dels costos futurs en detencions per prostitució i 150.000 dòlars de benefici pels serveis a la comunitat imposats als responsables dels delictes (en total, 1,3 milions de dòlars l'any). Finalment, i pel que fa a les percepcions dels infractors, en tots els casos avaluats es detecta una actitud favorable pel que fa a l'actitud de jutges i fiscals i al tipus de sentència imposada.

En síntesi, el model nord-americà articula la justícia de proximitat a partir de *community courts* d'àmbit local, inserides en l'Administració de justícia ordinària (estatal) i impulsades per actors públics i privats preocupats per una millor gestió dels delictes que afecten la qualitat de vida en barris i comunitats. Tot i que els estudis mostren que els costos de gestió són més elevats que els de la resta del sistema judicial, també hi ha un suport més explícit de la tasca de les *community courts* per part dels ciutadans contribuents.

4.2. França: dues línies de justícia de proximitat

A França, es crea la justícia de proximitat per millorar la resposta del sistema judicial als nous fenòmens socials

A França la noció de *justícia de proximitat* té ja una certa tradició. Així, i des de la dècada dels anys vuitanta del segle passat, aquest concepte s'utilitzava per designar la justícia juvenil, caracteritzada tant per promoure un major apropament de la figura del jutge als menors imputats en fets delictius, com per la voluntat de disminuir el rigor i el formalisme dels actes judicials (Wyvekens, 2001). No en va, la idea de mediació-reparació era present en la jurisdicció de menors des de l'any 1945, quan una ordenança atorgava a jutges i fiscals la possibilitat de dictar o sol·licitar sentències de reparació dels danys (Crawford, 2000). De mica en mica, però, la noció es va anar estenent a l'àmbit penal per adquirir la connotació principal que la defineix actualment. L'any 1991, es va publicar un primer informe dels senadors Haenel i Arthuis

eloqüentment titulat *Justícia sinistrada: Democràcia en perill* (*Justice sinistrée: Démocratie en danger*), en el qual s'exposen els límits de la justícia ordinària per resoldre tots els problemes i es preconitza la creació de jutges de proximitat per a una millor resposta del sistema judicial als nous fenòmens socials. Dos anys després (1994), els mateixos senadors publiquen un segon informe titulat *Proposicions per a una justícia de proximitat* (*Propositions pour une justice de proximité*), que recull els treballs d'una comissió parlamentària en aquesta matèria. L'informe reprèn la mateixa idea des d'una reflexió més global sobre el funcionament de la justícia en general. El document, a més, recomana l'expansió de la mediació entre víctimes i infractors. A França, doncs, la justícia de proximitat representa «el punt de trobada entre la política penal (justícia) i la política local (proximitat) i designa els aspectes judicials de la política local» (Wyvekens, 2001). Una mica com a tot arreu, allò que desencadena la posada en pràctica de mecanismes institucionals concrets de justícia de proximitat és la sensació d'inseguretat i d'indefensió en barris particularment degradats. L'any 1992, les dades del Ministeri de Justícia són aclaparadores: el 87,5% dels assumptes penals s'acaben arxivant sense cap més diligència judicial, amb els efectes subsegüents d'inseguretat entre les víctimes i impunitat entre els infractors (Crawford, 2000).⁷

Les *Maisons de Justice et du Droit* (MJD) són una primera resposta específica a aquestes preocupacions. La primera MJD va ser creada l'any 1990 a Val d'Oise per un fiscal de carrera, Marc Moinard. El fet que els fiscals poguessin actuar com a mediadors, però, no acabava de convèncer els governs del moment, i en aquest sentit una circular del Ministeri de Justícia de l'any 1996 recomanava que els fiscals no actuessin com a mediadors per tal d'evitar la possible confusió de rols institucionals. Tanmateix, el reconeixement d'aquestes pràctiques quotidianes es feia palès amb l'establiment d'un període transitori per anar delegant aquestes tasques de mediació als professionals especialitzats. El que trobem avui, però, és una multiplicitat de configuracions *ad hoc* que van des de fiscals ja retirats que fan de mediadors fins a mediadors professionals directament nomenats per fiscals, amb graus de control i d'intervenció igualment múltiples (Crawford, 2000).

No és fins a l'any 1998 que una llei institucionalitzà oficialment les MJD com a eines d'accés a la justícia i a la resolució alternativa de conflictes. A grans trets, les MJD tenen una triple comesa: a) proporcionar accés a la justícia mitjançant l'assessorament jurídic gratuït i els

La justícia de proximitat representa el punt de trobada entre la política penal i la política local

7. Des de l'any 1986, existia a França l'Institut National d'Aide aux Victimes et de Médiation (INAVEM), que donava suport al desenvolupament de programes de mediació-reparació entre víctimes i infractors i legitimava la implantació d'aquest model. Paral·lelament, el Comité de Liaison des Associations de Contrôle Judiciaire (CLCJ), una associació d'associacions a escala estatal, també afavoria la mediació com a mètode alternatiu, per bé que des del vessant del treball amb infractors. Totes dues associacions han estat reconegudes pel Ministeri de Justícia com a formadores de mediadors professionals i han tingut un paper decisiu en la institucionalització de la mediació a França.

serveis de suport a les víctimes; *b*) organitzar la mediació de conflictes amb participació de les dues parts i la promoció d'alternatives a la via penal, i *c*) procurar la «reinserció del dret en àrees conflictives» a través de partenariats locals de prevenció dels delictes i altres serveis locals, com ara treballadors de justícia juvenil, serveis de supervisió de la llibertat condicional, etc. (Crawford, 2000). Tots aquests serveis, així, s'articulen sota un mateix sostre, sigui amb caràcter permanent o més puntual. Un decret del 29 d'octubre de 2001 situa les MJD sota l'autoritat dels tribunals de gran instància, i en confia la gestió a un consell de la MJD, i la coordinació, a un magistrat designat especialment pel tribunal. La gestió quotidiana de les MJD queda garantida per l'adscripció permanent de funcionaris provinents d'aquell tribunal. Tant aquest decret com un de més recent (del 24 de novembre de 2004) defineixen les orientacions generals per tal de consolidar les MJD existents i les que previsiblement es desenvolupin en els propers anys.

Al final de 2005, ja hi havia a França 117 MJD repartides en cinquanta-cinc departaments. Les *Maisons* es financen amb fons estatals (Ministère de la Justice i Délégation Interministérielle à la Ville [DIV]), ajuts dels departaments on se situen les MJD i fons locals.

Pel que fa a dades sobre l'activitat de les MJD, les estadístiques oficials mostren que el tipus d'intervenció predominant (més del 80%) és l'assessorament jurídic gratuït als ciutadans que en sol·liciten (la major part de les sol·licituds pertanyen a l'àmbit del civil i, dins d'aquest, al dret de família). L'activitat judicial ocupa el 14% de les actuacions, preferentment en l'àmbit del seguiment de mesures alternatives i de control d'aplicació de les penes. En canvi, l'activitat en matèria civil (conciliacions i mediacions) mostra unes xifres clarament inferiors. L'àmbit de menors suposa intervencions preventives i de supervisió de mesures. I l'àmbit d'atenció a la víctima, finalment, cobreix una gran heterogeneïtat d'intervencions (Rouguimières, 2005).

Activitat de les MJD per tipus d'intervenció (2003)

	MJD		Antenes de justícia	
Total d'actuacions	470.391	100,0	65.628	100,0
Accés al dret	379.776	80,7	47.953	73,3
– Accés al dret	371.451	79,0	47.429	72,3
– Delegat del mediador	8.325	1,8	524	0,8
Activitat judicial	63.820	13,6	12.488	19,0
– Penal	49.007	10,4	9.421	14,4
– Alternatives a les penes	41.123	8,7	5.528	8,4
– Aplicació de penes	4.938	1,0	3.268	5,0
– Mesures presencials	2.946	0,6	625	1,0
– Civil	10.994	2,3	2.587	3,9
– Conciliació	8.373	1,8	2.278	3,5
– Mediació	2.621	0,6	309	0,5
– Menors	3.819	0,8	480	0,7
Ajuda a les víctimes	26.795	5,7	5.187	7,9

Font: Ministère de la Justice (Infostat Justice, 2005).

Dades d'aquest tipus han permès concloure a alguns experts que dels objectius inicialment previstos amb la implantació de MJD –proximitat geogràfica, proximitat humana i proximitat temporal– només el tercer sembla que ha assolit un cert grau de consolidació. Així, la dinàmica predominant és la de proximitat temporal, ja que les inèrcies centralitzadores de l'Administració i les necessitats del mateix sistema fan força «il·lusòria» la proximitat geogràfica, de manera que les MJD no se situen necessàriament als barris més degradats, sinó en llocs propers als ajuntaments o a les comissaries (Crawford, 2000; Vyvekens, 2001). Pel que fa al criteri de proximitat humana, sovint sembla engolit per la dinàmica del tractament de casos a temps real, la qual cosa torna a fer predominar una lògica judicial (Vyvekens, 2001). És per això que els mateixos autors es pregunten si el que ha emergit no és tant l'esperada «justícia de proximitat» com una sobrevinguda «proximitat de la justícia» (Vyvekens, 2001). En altres termes, es tracta de saber si les MJD es consolidaran com a institucions alternatives que promoguin la integració social en barris conflictius, o bé com un element més de la justícia penal. En aquest, sentit, el debat és actualment obert.

A més de les MJD, la segona línia de justícia de proximitat a França es concreta amb la creació de la jurisdicció de proximitat, amb la voluntat de «superar la tradicional oposició entre la justícia alternativa exercida per les MJD i la justícia clàssica exercida en els tribunals ordinaris» (Ministère de la Justice, 2005). Aquesta nova jurisdicció s'aprova mitjançant la Llei de 9 de setembre de 2002, per bé que els primers jutges de proximitat no van començar a exercir les seves funcions fins a l'octubre del 2003.⁸ Entremig, la polèmica està servida: les principals organitzacions de magistrats denuncien en un document consensuat un projecte que no aporta «cap garantia d'independència ni d'imparcialitat» i manifesten la seva inquietud per la designació de jutges no professionals que poden acabar impartint una «justícia a la baixa» o una «justícia de notables». A aquestes veus crítiques s'hi suma el Consell Nacional de la Magistratura (CNM), que posa en dubte les condicions de nominació i d'exercici dels nous jutges, i fins i tot hi diu la seva la Comissió Nacional Consultiva dels Drets Humans, que expressa el temor de veure l'enjudiciament d'assumptes penals en mans de jutges no professionals a temps parcial (*Vie Publique*, 2006).

El 26 de gener de 2005, tanmateix, una nova llei va estendre les competències d'aquesta jurisdicció a l'àmbit civil i va redefinir les d'àmbit penal. Quins són, en definitiva, els trets més destacats d'aquesta nova jurisdicció?

8. A aquesta Llei s'hi van afegir posteriorment una Llei orgànica (26 febrer de 2003) i un seguit de decrets que regulen els mecanismes de selecció dels jutges i les competències de la jurisdicció de proximitat (vegeu Ministère de la Justice, 2005).

El Consell Superior designa els jutges de proximitat per un període de set anys

Pel que fa als jutges de proximitat, els designa el Consell Superior de la Magistratura per un període de set anys i han de ser majors de trenta-cinc anys i menors de setanta-cinc. Són elegibles exmagistrats de la jurisdicció ordinària, però també funcionaris de l'Administració de justícia a partir de determinades categories superiors, així com conciliadors de justícia amb un mínim de cinc anys d'experiència i, genèricament, persones amb una experiència jurídica contrastada. Tots ells, no obstant això, han d'acomplir un programa de formació a l'Escola Nacional de la Magistratura i, si així ho estima el CSM, començaran amb un període de prova. Cal subratllar que el jutge de proximitat no està integrat dins l'organització judicial (per dir-ho en termes casolans, se sotmet a l'estatut de la magistratura, però no es converteix en un jutge de carrera), sinó que exerceix la seva funció de manera temporal i a temps parcial, amb la qual cosa pot mantenir una part de la seva activitat professional quotidiana. En aquest sentit, doncs, el jutge de proximitat forma part d'un ordre jurisdiccional autònom.

En l'àmbit civil, els jutges de proximitat estenen les seves competències als processos de quantia no superior als 4.000 euros (amb exclusió dels litigis derivats dels crèdits al consum). En l'àmbit penal, poden conèixer contravencions que no superin els 375 euros ni hagin ocasionat danys materials o corporals. A més a més, la Llei de 25 de gener de 2005 permet als jutges de proximitat intervenir en qualitat d'assessors a les audiències correccionals.

Poc després d'aprovar-se la reforma del 2005, el Ministeri de Justícia encarregava un informe a un grup d'experts per tal que reflexionessin sobre la formació dels jutges de proximitat i supervisessin les reformes tot just aprovades (Ministère de la Justice, 2005). El grup d'experts va constatar un cert mimetisme respecte de la figura del jutge professional i conclouia que el jutge de proximitat havia de ser més ben reclutat i més ben format per tal de reforçar l'eficàcia en l'exercici de les noves competències. L'informe, entre altres recomanacions relatives a l'etapa inicial de formació, aconsellava l'elaboració de protocols estandarditzats per a cada modalitat de selecció (contingut de les entrevistes, terminis, etc.), un sistema de tutorització per als primers anys d'exercici que no posés en dubte el principi d'independència, el reforçament dels llaços amb els jutges de carrera, etc. En definitiva, l'informe tractava d'ajustar els aspectes de la reforma que encara deixaven sense resposta algunes de les principals disfuncions observades al llarg dels dos primers anys de funcionament efectiu de la jurisdicció. Pel que fa als aspectes positius, l'informe també constata l'efectiu alleugeriment d'un volum important d'assumptes de menor quantia als tribunals d'instància, un dels objectius inicials de la reforma. Com era el cas de les MJJD, la jurisdicció de proximitat sembla que ha adaptat la seva dinàmica de funcionament al criteri de la celeritat més que no pas als altres dos eixos inspiradors: proximitat geogràfica i humana. En conseqüència, caldrà veure en els propers anys si aquests dos criteris assolixen els índexs de satisfacció esperats amb l'engegada d'aquests mecanismes institucionals.

4.3. Bèlgica: un model en fase de consolidació

Com a França, la idea d'una justícia de proximitat a Bèlgica està estretament relacionada amb la política local i, en concret, amb les polítiques de prevenció de la delinqüència en zones de risc. En aquest cas, a més a més, el seu desenvolupament ha anat precedit per reformes en l'àmbit policíac.

Bèlgica presenta la particularitat que la institucionalització de la justícia de proximitat, com recorden Cartuyvels i Mary, està marcada per la tempesta que va provocar el cas Dutroux l'any 1996⁹ (Cartuyvels i Mary, 2001). Els informes parlamentaris posteriors a l'esclat del cas parlen d'un sistema policíac dominat per la gendarmeria i per les rivalitats entre cossos (absència de comunicació i retenció d'informació), així com per la falta de comunicació entre policia i justícia. El sistema judicial tampoc no queda al marge de l'escrutini: sobrecarregat, lent, mal equipat i amb tendència a alleugerir feina en favor de la fiscalia i la policia. Per acabar-ho d'adobar, la justícia no ofereix cap espai per a la víctima ni per a la reparació del dany (Cartuyvels i Mary, 2001). En definitiva, a Bèlgica es produeix un clamor per donar a les víctimes un paper central en un procés judicial que, alhora, hauria d'orientar-se cap a un model de més proximitat relacional amb els ciutadans.

Les *Maisons de Justice* a Bèlgica, així, són una de les primeres respostes a les convulsions provocades pel cas Dutroux. A diferència de França, s'implanten com a resultat d'una decisió federal, i no pas local: el primer projecte s'anuncia al Consell de Ministres la setmana posterior a l'aparició del cas. L'adopció definitiva d'aquest compromís, no obstant això, es materialitza en el projecte de *Maisons de Justice* de l'any 1997, que estableix la previsió de crear-ne una per a cada districte judicial. La idea central del projecte no és tant descentralitzar la gestió d'una part dels assumptes penals, com aixoplugar un conjunt de professionals per tal de millorar la seva intervenció en l'àmbit penal. Es tracta, doncs, d'integrar i fer més coherent tota la feina dels professionals judicials i dels educadors i treballadors socials, psicòlegs, policies, etc. Les *Maisons de Justice* belgues ofereixen els tipus de serveis següents: *a)* orientació i assistència jurídica inicial, *b)* acolliment de les víctimes, *c)* mediació penal, *d)* supervisió de mesures alternatives a les penes de presó i *e)* estudis de valoració social en l'àmbit civil (preferentment familiar).

A Bèlgica, la justícia de proximitat està estretament relacionada amb la política local i amb les polítiques de prevenció de la delinqüència en zones de risc

Les *Maisons de Justice* belgues ofereixen orientació i assistència jurídica, acolliment de les víctimes, mediació penal, supervisió de mesures alternatives a les penes de presó, i estudis de valoració social en l'àmbit civil

9. El cas Dutroux es va desencadenar l'any 1996 amb la detenció de Marc Dutroux, acusat de violació i assassinat de diversos nens i adolescents. El cas, que va sacsejar l'opinió pública nacional i internacional, també va posar damunt la taula un seguit de disfuncions internes dels cossos de policia i de l'Administració de justícia ordinària. Després de vuit anys d'instrucció, al juny de 2004 Dutroux va ser finalment condemnat per un jurat a cadena perpètua.

Activitat de les *Maisons de Justice* belgues per tipus d'intervenció

Tipus de missió en curs el 31-12	1999	2000	2001	2002	2003	2004
– Alternatives a la detenció preventiva	812	769	877	1.170	1.284	1.593
– Proves	7.414	7.858	8.199	8.470	8.803	9.394
– Treball d'interès general / formació	2.295	3.544	5.037	6.572	5.047	2.954
– Pena de treball autònom	–	–	–	528	3.174	5.052
– Sector penitenciari (llibertat condicional i llibertat provisional)	3.536	4.329	4.444	4.173	3.819	3.596
– Sector penitenciari (llibertat, a prova, en un marc d'internament)	1.470	1.620	1.682	1.692	1.813	1.881
– Els estudis socials civils	1.009	1.022	1.102	1.215	1.132	1.256
Tipus de missió (nous dossiers rebuts en...)						
– Mediació penal	6.583	6.686	6.217	6.110	6.107	6.221
– Acolliment de les víctimes	11.349	10.662	11.042	10.332	11.264	17.868
– Acolliment social de primera línia	5.551	7.624	11.371	13.550	15.755	12.720

No disposem, per a aquesta missió, de xifres per a la Maison de Justice de Lieja

Font: Ministeri de Justícia.

Avui dia, hi ha vint-i-vuit *Maisons de Justice* a Bèlgica (tretze a Flandes, tretze a Valònia i dues a Brussel·les). Tot i que encara no es disposa d'avaluacions qualitatives dels seus serveis, les dades anuals recollides pel Ministeri de Justícia mostren que han anat assolint un cert grau de consolidació.

4.4. Països Baixos

Als Països Baixos es poden identificar tres models d'oficines de *Justitie in de Buurt*: unitats de tractament de casos penals, de prevenció i activitats extrajudicials, i de participació en les xarxes de la política local

Els Països Baixos també han desenvolupat experiències de justícia de proximitat en els darrers anys. De fet, i en poc temps, s'hi han vist models i orientacions ben diferents. Així, es pot dir que tot va començar amb el programa *Justitie in de Buurt*, que es va iniciar l'any 1997 com a projecte pilot en quatre ciutats del país, sota els auspicis del Ministeri de Justícia. L'any anterior, una comissió d'investigació parlamentària (la denominada *Comissió Van Traa*) havia diagnosticat l'erosió continuada de la legitimitat del sistema judicial penal neerlandès entre la ciutadania.¹⁰ De fet, el programa formava part d'un procés més general de descentralització d'organismes governamentals.

Cap al final del 2002 el nombre d'instàncies de *Justitie in de Buurt* ja arribava a la trentena. A diferència de França i Bèlgica, el Ministeri de Justícia no imposava un model organitzatiu concret, sinó la possibilitat

10. Les afirmacions de la Comissió Van Traa eren prou eloqüents: «L'autoritat i la confiança han de ser restablertes. Calen nombrosos canvis pel que fa a regles, actituds individuals, comportaments i opinions... La crisi que travessa la tasca de la policia és profunda i arriba a amenaçar la legitimitat de l'aplicació de la llei» (Boutellier, 2001).

d'establir pautes d'organització adaptades a les necessitats de cada ciutat. Així, hi havia centres que obrien cada dia de la setmana, i n'hi havia que obrien una vegada o dues. Els graus de visibilitat pública també eren variats i depenien de les organitzacions que hi participaven. En qualsevol cas, l'esquema comú era el d'oficines físiques que operaven en àrees urbanes socialment deprimides i utilitzaven el denominat *enfocament multiagent*, és a dir, treballaven a partir de l'activitat coordinada de diferents institucions, com ara la fiscalia (que exercia el paper de coordinadora), la policia, els serveis de benestar social o els educadors socials. A partir d'aquest esquema comú, poden identificar-se tres models d'oficines de *Justitie in de Buurt* no establerts prèviament, sinó configurats a partir de pràctiques d'actuació diferents segons el context (Terpstra i Bakker, 2004):

- Tractament de casos penals: Són unitats que duen a terme principalment el processament de casos de l'àmbit penal i, en certa manera, es consideren «oficines de proximitat» de la mateixa fiscalia, ja que els fiscals hi tenen una presència de «primera línia» i, alhora, els ciutadans hi tenen un fàcil accés. La participació d'altres agents implicats es produeix en un segon pla.
- Prevenció i activitats extrajudicials: són unitats que es dediquen tant a activitats preventives (per exemple, cursos sobre com fer front als problemes d'inseguretat i/o a les agressions), com a mediació i resolució alternativa de conflictes. A diferència del model anterior, en aquestes oficines participen no sols organitzacions del sistema judicial (fiscalia o policia), sinó també entitats de l'àmbit de benestar social, treball o joventut. L'àmbit típic d'actuació d'aquestes unitats són comunitats d'entre 5.000 i 10.000 habitants.¹¹

Participació en les xarxes de política local: l'objectiu d'aquestes unitats no consisteix tant en la resolució de problemes individuals o de casos penals, com en la participació activa a l'hora de definir les polítiques locals. Això és el que permet a la fiscalia, per exemple, intervenir en el disseny d'un programa de seguretat per a una determinada àrea, o d'un altre programa d'aplicació d'una nova normativa. En aquest cas, les unitats de justícia de comunitat abasten una població més gran (fins a uns 180.000 habitants) i un més gran nombre d'entitats participants; però, en canvi, el grau d'implicació és menor, i l'atenció personalitzada als ciutadans, molt més diluïda.

11. Segons els mateixos autors, aquestes oficines combinen l'enfocament preventiu amb el repressiu i treballen en casos com ara els de grups petits de joves considerats responsables del tràfic de drogues, furts, robatoris, vandalisme i extorsió al seu mateix barri. Per tractar aquest cas, hi han d'intervenir necessàriament no sols la fiscalia o la policia, sinó també l'agència de treball juvenil, el servei de penes condicionals, les escoles, les oficines d'ocupació i els serveis de sanitat especialitzats en toxicomanies.

Les avaluacions, després del primer any de la implantació del Programa *Justitie in de Buurt*, no mostraven cap millora significativa en els índexs de criminalitat o en la sensació d'inseguretat

Però la diversitat de models, certament, també deriva del fet que, cap al final del 2003, el Ministeri de Justícia considera que les iniciatives de justícia de comunitat poden impulsar-se a través d'altres vies que no han de passar necessàriament per la creació d'una xarxa d'oficines d'aquestes característiques (amb un cost que el Ministeri estima excessiu). Aquest canvi estratègic, sens dubte, té a veure amb les avaluacions realitzades després del primer any del projecte pilot: les dades recollides no mostraven cap millora significativa en els índexs de criminalitat o en la sensació d'inseguretat com a resultat de la implantació del programa *Justitie in de Buurt* (Terpstra i Bakker, 2004).

De fet, la solució que es proposa des del Ministeri és donar preferència als partenariats i les xarxes orientades a la solució de problemes específics, com ara la reincidència dels joves o la violència domèstica. A més, les noves directrius estipulen que els partenariats i les xarxes hauran de preveure un determinat grau d'autofinançament a partir del tercer any d'existència. A la pràctica, això vol dir que cap al final del 2007 tot el finançament haurà de transferir-se als agents i als ens locals (Ministeri de Justícia, 2004). Aquesta nova orientació política –que el Govern conservador va ratificar quan va guanyar les eleccions del 2004– apropa el cas dels Països Baixos més al model nord-americà que no pas al model francès o al belga.

4.5. Anglaterra

A Anglaterra, l'experiència en justícia de comunitat és recent i localitzada

A diferència del que succeeix amb la venerable justícia de pau, l'experiència d'Anglaterra en justícia de comunitat és recent i localitzada. Sense crear instàncies concretes, cal trobar-ne els precedents en els programes de *community safety* dels anys vuitanta i noranta (Crawford, 2001). El programa *Safer Cities*, la iniciativa més ambiciosa de reducció de la criminalitat dels anys noranta, ja anticipa els principis que seran represos directament en la implantació d'instàncies de *community justice*: descentralització, partenariats, procés de consulta a les comunitats, participació ciutadana, etc. Al juliol de 2003, el Govern anglès va anunciar en una conferència nacional sobre justícia de comunitat una inversió de 23 milions de lliures en l'obertura d'un centre pilot. Les visites que un any abans havia fet una delegació del més alt nivell (el ministre de l'Interior, el *Lord Chief Justice* i el fiscal general) al Red Hook Community Justice Center i al Midtown Community Court de Nova York van fer, doncs, efecte. El model que es volia adoptar tampoc no oferia gaires dubtes, i només calia escollir l'àrea geogràfica que acolliria el projecte pilot. Les condicions de l'àrea que s'havia d'escollir eren: necessitats socials, índexs significatius de delictes que afecten la qualitat de vida de les persones, índexs significatius d'atur i absentisme escolar, sentit de comunitat, existència d'estructures associatives i entusiasme local (Wolf, 2006).

Així va ser com el primer *community justice centre* a Anglaterra es va obrir a finals de 2004 al barri de Kirkdale, al nord de Liverpool¹² (North Liverpool Community Justice Centre), aprofitant l'experiència de les *community courts* dels Estats Units i després d'un curós procés de planificació on van intervenir tant experts en justícia com membres de la comunitat local. El Govern va publicar un anunci per ocupar la plaça de jutge (havia de ser un membre de la judicatura) en el qual subratllava que el candidat escollit seria «la imatge pública del centre de justícia» i que hauria de tenir «un perfil alt dins la comunitat». Finalment, una comissió de vuit membres (entre els quals hi havia dos representants de la comunitat de Kirkdale) va escollir David Fletcher, un jutge de districte amb experiència prèvia com a advocat.

El primer *community justice* a Anglaterra es va obrir al final de 2004 al barri de Kirkdale, al nord de Liverpool

El jutge del North Liverpool Community Justice Centre treballa amb un equip interdisciplinari d'advocats, funcionaris encarregats de les penes condicionals, treballadors socials i personal de serveis mèdics (toxicomanies, salut mental, etc.). Tot i que la primera avaluació de resultats del North Liverpool Community Justice Centre no es publicarà fins al desembre de 2006, les primeres dades oficials publicades pel Ministeri de Justícia sí que mostren una lleugera disminució de delictes comesos a l'àrea d'influència del centre.

Les primeres dades oficials publicades pel Ministeri de Justícia mostren una lleugera disminució de delictes a l'àrea d'influència del centre

La segona iniciativa es va concretar al novembre de 2005 a Eccles (Salford) seguint el model iniciat a Liverpool. A diferència del cas anterior, a Eccles no s'ha obert un centre pròpiament dit, sinó que l'experiència es desenvolupa en un tribunal ordinari (Salford Magistrates' Court). El desplegament del model consisteix a prioritzar el treball del tribunal en les àrees que la comunitat ha identificat com a més preocupants. El tribunal utilitza el que anomena *Community Concerns Sheet* (full de preocupacions de la comunitat), en el qual recull informació com ara àrees o edificis que caldria reparar, reformar o netejar, espais on caldria millorar la seguretat, llocs on els infractors poguessin complir les seves tasques de reparació dels danys en benefici de la comunitat, etc.

El programa *Aboriginal Justice Strategy* s'orienta a sensibilitzar el sistema judicial envers les necessitats de les comunitats aborígens

4.6. Canadà

Al Canadà, hi ha engegats diversos programes de justícia de comunitat, sota els auspicis del Departament de Justícia Federal i dels Estats. Un d'ells és l'anomenada *Aboriginal Justice Strategy* (AJS), que s'orienta a fer més sensible el sistema judicial a les necessitats de les comunitats aborígens a través de l'engegada de mesures alternatives, gestió alternativa de conflictes i mediació i arbitratge en casos civils. Aquest programa està directament gestionat per consells tribals, coalicions aborígens urbanes, grups i associacions de la comunitat i ONG. El més interessant de l'experiència federal canadenca és precisament la

La recuperació, institucionalització o readaptació de tècniques de resolució de conflictes pròpies de les comunitats indígenes és un dels fets més destacats de l'experiència federal canadenca

12. Kirkdale, una comunitat d'uns 80.000 habitants, és una de les àrees més pobres del Regne Unit, amb un índex de robatoris que gairebé dobla la mitjana estatal.

El Quebec ha optat pel model francès, i el 2003 va crear una *Maison de Justice* a la mateixa ciutat de Quebec

recuperació, la institucionalització o la readaptació de tècniques de resolució de conflictes pròpies de les comunitats indígenes a les problemàtiques que aquestes mateixes comunitats viuen actualment. És en aquest marc on s'han desenvolupat programes com ara el del Govern de Yukon, que dóna suport a un ampli ventall d'iniciatives i comitès locals a l'hora d'aplicar tècniques de justícia indígenes i tècniques contemporànies de justícia reparadora, o els dels governs d'Ontario, Manitoba i la Colúmbia Britànica, entre d'altres, que han desplegat projectes similars. Per la seva banda, el Quebec ha optat per seguir el model francès, amb la creació d'una *Maison de Justice* a la mateixa ciutat de Quebec l'any 2003.

4.7. Austràlia

Austràlia és un dels països pioners en justícia de comunitat

Les iniciatives de justícia de comunitat a Austràlia són variades i depenen de cada Estat. De fet, no obstant això, Austràlia és un dels països pioners, ja que des del 1980 hi ha *Community Justice Centres* a l'Estat de Nova Gal·les del Sud que ofereixen serveis de mediació, gestió de conflictes a la comunitat, assessorament jurídic i educació en matèria de gestió de conflictes. Al Territori del Nord, s'hi ha desenvolupat una iniciativa similar des de l'any 2005. A Queensland i a Austràlia del Sud, des de mitjan anys noranta hi ha programes de justícia de comunitat centrats en els aborígens, després d'haver constatat els alts índexs de detenció que experimentaven els joves d'aquestes comunitats en algunes àrees. A l'Estat de Victòria hi ha *problem-solving courts* directament inspirades en els models nord-americà i anglès que treballen específicament assumptes de drogues, de violència familiar i de problemàtiques pròpies de la comunitat indígena koori. A més, es preveu que al gener de 2007 s'iniciï un projecte pilot de tres anys amb la inauguració del primer *Neighbourhood Justice Centre* (NJC) a Yarra, un barri suburbial de Melbourne. L'inici del projecte ha estat precedit per l'organització de més d'una dotzena de tallers de treball, oberts a totes les associacions, organitzacions i residents del barri, i per l'establiment d'un comitè d'enllaç format per vint residents del barri. Aquest comitè d'enllaç ha participat en el procés de selecció del primer magistrat del centre i es reuneix mensualment per fer el seguiment del projecte i participar en l'organització de tallers, entre altres activitats (*Neighbourhood Justice Centre*, 2003).

Està previst que al gener de 2007 s'iniciï un projecte pilot de tres anys amb la inauguració del primer *Neighbourhood Justice Centre* (NJC) a Yarra

4.8. Sud-àfrica

El primer tribunal de justícia de proximitat es va establir dins d'un contenidor de vaixell dipositat en els terrenys d'una comissaria de policia

A Sud-àfrica, de fet, el terme *justícia de comunitat* designa, generalment, els tribunals tradicionals i les estructures informals de justícia en àmbits rurals.¹³ Una mostra d'això és la confusió que es va generar a l'abril de 2004 quan Thabo Mbeki, president del país, va anunciar, en

13. Vegeu el treball de Schärf sobre la justícia de comunitat tradicional a Sud-àfrica (Schärf, 2000).

el seu discurs anual sobre l'estat de la nació, la creació d'un sistema de justícia de comunitat a escala nacional en el termini màxim d'un any (és a dir, dos nous tribunals en cadascuna de les nou províncies). Com que el primer tribunal –Hatfield Court– havia entrat en funcionament unes quantes setmanes abans a Pretòria, la resta de tribunals que anaven obrint les portes eren anomenats simplement *tribunals de tipus Hatfield* (*Hatfield-type courts*).

La primera seu de *Hatfield Court* es va establir dins d'un contenidor de vaixell dipositat en els terrenys d'una comissaria de policia, després que la Universitat de Pretòria convencés un petit grup de fiscals que calia prendre mesures per evitar el degoteig continu de petita delinqüència, robatoris i atacs a les dones comesos al campus, fets que no semblava que tinguessin una resposta prou eficient per part de l'Administració de justícia ordinària. La Universitat, la Fiscalia de l'Estat, la policia, el govern local i altres entitats privades van ser els impulsors de *Hatfield Court* i, de fet, van prefigurar el model a partir del qual es va crear la resta de tribunals. Cal dir que el Departament de Justícia no havia definit cap model concret, a més de fixar uns objectius comuns: millorar l'accés a la justícia, cercar solucions eficients i localment adaptades a les característiques de l'activitat delictiva de cada lloc, tractar els joves de manera específica i, nogensmenys, prevenir la decadència urbana. I, pel que fa al finançament, el Govern tampoc no adquiria grans compromisos; tant és així, que la major part de tribunals de comunitat sud-africans han anat obrint les portes sense que el Departament de Justícia hi comprometés partides específiques. Han estat més aviat les entitats privades i els ens locals els qui n'han assumit els costos, potser perquè el grau de confiança en el sistema judicial tampoc no ha augmentat significativament amb el nou règim democràtic, i les comunitats, en darrera instància, són les que pateixen més tant els efectes de la delinqüència com la crisi de legitimitat de la justícia ordinària.

La major part de tribunals de comunitat sud-africans han obert les portes sense que el Departament de Justícia hi comprometés partides específiques

4.9. I Espanya?

Al nostre país, la justícia de proximitat és, des de fa temps, un element recurrent de l'agenda política estatal, autonòmica i local. Així, de justícia de proximitat se'n parla explícitament ja des de la redacció dels primers esborranys de la Carta Municipal de Barcelona, aprovada finalment per la Llei 1/2006, de 13 de març. De fet, aquest text es refereix a la justícia de proximitat com «un nou graó judicial adreçat a resoldre els conflictes derivats de la convivència ciutadana, sense els inconvenients de formalisme i lentitud que de vegades pateix la justícia ordinària» i remet a la Llei orgànica del poder judicial (LOPJ) la regulació de la seva «naturalesa, constitució, competències, demarcació, funcionament i finançament». De manera similar, el nou Estatut d'autonomia de Catalunya de 2006 dedica el seu article 108.2 a establir que «la Generalitat, en les poblacions que es determini i d'acord amb el que es disposa a la Llei orgànica del poder judicial, pot instar que

La Carta Municipal de Barcelona considera la justícia de proximitat com un nou graó judicial per resoldre conflictes de convivència sense els inconvenients de formalisme i lentitud que pateix la justícia ordinària

s'estableixi un sistema de justícia de proximitat que tingui per objectiu resoldre conflictes menors amb celeritat i eficàcia».

L'Associació Professional de la Magistratura opina que la justícia de proximitat configurada en l'Avantprojecte oclulta, sota una denominació atractiva, una justícia sense garanties d'independència

Efectivament, la peça clau en tot aquest encaix és el projecte de reforma de la LOPJ en matèria de justícia de proximitat i consells de justícia autonòmics, presentada pel Govern socialista al desembre de 2005 i objecte d'un debat de totalitat d'iniciatives legislatives l'11 de maig de 2006.¹⁴ Aquest text i, molt especialment, l'Avantprojecte del juliol de 2005 han estat objecte de crítiques dures per part de les associacions de jutges professionals i la majoria conservadora del Consell General del Poder Judicial.

Així, per esmentar les tres associacions més importants, l'Associació Professional de la Magistratura concloïa en el seu darrer Congrés de 2005 que la justícia de proximitat configurada en l'Avantprojecte de la Llei orgànica de modificació de la Llei 6/1985, d'1 de juliol, del poder judicial, en matèria d'organització de l'Administració de justícia, no respecta aquest model, i oclulta, sota una denominació atractiva i en gran manera demagògica, una justícia sense garanties d'independència, amb jutges designats a través d'un procediment en què intervenen d'una manera determinant els ajuntaments, sense garanties d'inamovibilitat, amb jutges contractats per terminis i sense garanties de preparació tècnica (Asociación Profesional de la Magistratura, 2005).

L'Associació Jutges per a la Democràcia simpatitza amb la idea de justícia de proximitat, però no considera que sigui un projecte prioritari

L'Associació Jutges per a la Democràcia, per la seva banda, simpatitza amb la idea de justícia de proximitat, però considera el projecte com a no prioritari: «No considerem prioritari elaborar un projecte com ara el proposat, ja que l'esforç per resoldre els que ja pateix l'Administració de justícia hauria de centrar-se en carències més rellevants, com ara la sobrecàrrega de treball en els quatre-cents òrgans jurisdiccionals que el CGPJ denuncia des de fa temps» (Jueces para la Democràcia, 2005).

L'Associació Francisco de Vitoria estima que reintroduir la justícia municipal és de dubtosa constitucionalitat

Finalment, l'Associació Francisco de Vitoria estima que «es pretén implantar un sistema sense les mínimes garanties de selecció d'aquests nous jutges el nomenament dels quals dependrà en gran manera dels ajuntaments que abonaran les seves retribucions amb tots els perills que això comporta. És un autèntic despropòsit que l'ajuntament, que és un òrgan polític que manca en absolut de competències en matèria d'administració de justícia, elegeixi una terna entre els que aconseguen els mèrits tècnics decidits per una comissió no paritària. Suposa, ni més ni menys, la desconfiança de l'estat legislador en els jutges independents, inamovibles i sotmesos únicament a l'imperi de la llei. I una porta falsa per a l'accés a la carrera judicial. Caldria recordar que la justícia municipal desapareix amb l'aprovació de la nostra Carta Magna, que va establir que els jutges i magistrats formarien un "cos

14. Vegeu la Sessió Plenària núm. 164 recollida al Diari de Sessions del Congrés dels Diputats, núm. 175, any 2006.

únic”, i aquest intent de reintroduir la justícia municipal és de dubtosa constitucionalitat» (Asociación de Jueces y Magistrados Francisco de Vitoria, 2005).

Pel que fa al Consell General del Poder Judicial, la valoració que fa del projecte de justícia de proximitat tampoc no s’ha lliurat de la polarització que caracteritza els seus pronunciaments des de fa uns quants anys. Així, l’informe del CGPJ (2005a) afirma el següent:

Que ningú no pensi que amb el model informat ens trobarem amb uns ciutadans experts en dret, responsables, volentersos i conscienciosos dels problemes quotidians del seu entorn veïnal, que s’oferiran a treballar durant sis anys en pro dels seus veïns i que, fent un esforç, es «reenganxaran» sis anys més per continuar lluitant pel seu veïnat. Tal com dèiem, tot és més prosaic i interessat: el jutge de proximitat serà un funcionari municipal amb vestidures judicials, subjecte a un contracte administratiu, elegit per la confiança que li tenen els partits amb representació local, si és que desitja ser reelegit; serà un advocat de poca fortuna o probablement un exjutge substituït o un exmagistrat suplent amb expectatives de ser jutge de carrera, però, abans de tot, un cap de pont d’un projecte per intensificar el dirigisme polític sobre la justícia i perquè es constitueixi un cos judicial paral·lel, de base autonòmica i local. El pagament que obtindrà per la seva dedicació volenterosa al veïnat serà l’ingrés en la carrera judicial.

El sector del CGPJ proper a les tesis del Govern, per la seva banda, signa un vot particular a l’informe en el qual, amb matisos, es dóna el vistiplau al model i no s’aprecien dubtes de constitucionalitat (CGPJ, 2005b).

De fet, el projecte de reforma introdueix, com veurem, canvis substancials respecte de l’Avantprojecte. A l’octubre de 2006, el projecte de reforma es troba en fase de tramitació d’esmenes parlamentàries. Quines són, però, les línies mestres d’aquesta reforma?

Pel que fa a la seva posició dins del sistema judicial, la reforma incardina plenament la justícia de proximitat en el primer esglaó de l’organització judicial (tot adquirint competències civils i penals que ara pertanyen als jutjats de primera instància i instrucció). El model més proper, en aquest sentit, és el de França. Quant als objectius, a més «d’accelerar la resposta judicial sense que això en minvi la qualitat», el text de la reforma (exposició de motius del projecte de reforma) subratlla que:

La creació d’aquests jutjats alleugerirà la càrrega de treball que pesa sobre els jutjats de primera instància i sobre els d’instrucció, que deixarien de conèixer aquests afers menors que pel seu volum distreuen i retarden la resolució d’altres que no ho són. D’aquesta manera es donarà una resposta adequada a afers poc complexos que produeixen una gran conflictivitat i la demora de la seva resolució genera una desconfiança ciutadana en el nostre sistema judicial.

La llei preveu la implantació de jutjats de proximitat en un àmbit estrictament urbà

En segon lloc, la llei preveu la implantació de jutjats de proximitat en un àmbit estrictament urbà. Concretament: 1) municipis de més de 250.000 habitants; 2) capitals de província de més de 150.000 habitants, i 3) municipis de més de 75.000 habitants i amb circumstàncies econòmiques, socials, històriques o culturals especials. Ara bé, tot i que aquesta és una previsió de caràcter general, la iniciativa correspon a les comunitats autònomes que hagin assumit les competències estatutàries en matèria de justícia (mitjans personals i materials).

En tercer lloc, i aquí rau una diferència important respecte de l'Avantprojecte, s'elimina el paper dels ajuntaments en el procés de nomenament dels jutges de proximitat. L'Avantprojecte, així, preveia que els plens dels ajuntaments nomenessin per majoria absoluta una terna de candidats i que, a partir d'aquesta terna, el Consell de Justícia proposés un candidat al CGPJ, l'òrgan a qui finalment corresponia la nominació del jutge. El projecte actual, en canvi, estableix que el jutge de proximitat constitueix una quarta categoria dins la carrera judicial (s'afegeix, doncs, a les tres ja existents de magistrat del Tribunal Suprem, magistrat i jutge) a la qual es podrà accedir mitjançant la superació d'un concurs de mèrits entre juristes amb més de sis anys d'exercici professional.¹⁵ Les proves selectives consistiran, a més de l'avaluació dels mèrits, en l'avaluació dels coneixements a través d'una prova pràctica o un dictamen jurídic sobre temes propis de la jurisdicció de proximitat, una entrevista i un curs de formació a l'Escola Judicial. Els candidats que superin les proves selectives i el curs posterior de formació a l'Escola Judicial ocuparan les places de jutge de proximitat al municipi per al qual es va fer la selecció, i podran ascendir a la categoria de jutge si, passats nou anys, i previ informe favorable del Consell de Justícia, superen el concurs convocat pel CGPJ per cobrir vacants en aquesta categoria. El model que sembla que prospera, doncs, és el de plena inserció del jutge en el cos únic de la carrera judicial. Tot i això, i segons Jiménez Asensio (2006):

Els jutges de proximitat s'allunyen relativament del món local. La creació dels jutjats de proximitat tindrà una connexió amb el món local, perquè «es crearan» a les ciutats que disposin de règim especial (Barcelona i Madrid) i als «municipis de gran població». Però en el disseny final s'ha sacrificat la intervenció dels ajuntaments en el procés selectiu (que era més aviat una intervenció simbòlica) a fi de facilitar «la digestió» del model per part de la corporació judicial (cosa que s'ha de veure que s'aconsegueixi). Aquest *sacrifici* es compensa amb les competències que s'atribueixen a aquests jutges de proximitat en matèria contenciosa administrativa (sanctions locals de menys de mil euros) i que s'uneixen a les ja reconegudes de

15. El tribunal de selecció serà nomenat pel CGPJ a proposta del Consell de Justícia corresponent i, segons el text de la reforma, serà presidit pel president del Tribunal Superior de Justícia de la comunitat autònoma corresponent, o pel magistrat en qui delegui, i integrat per un fiscal, designat a proposta del fiscal en cap, per un advocat amb deu anys d'experiència professional, per un catedràtic o professor titular universitari en àrees jurídiques i per un secretari judicial que realitzarà funcions de secretari del Tribunal.

caràcter civil i penal. Així mateix, es recull que els municipis podran assumir els mitjans materials i edificis. No obstant això, s'hauria de millorar la relació entre les competències dels jutjats de proximitat i la realitat local a fi que aquests jutjats satisfessin d'alguna manera la necessitat de la seva demanda originària: millorar les relacions de convivència a les ciutats a través del mecanisme pacificador que compleix el dret i, en particular, els tribunals de justícia.

Les crítiques de les associacions professionals de jutges i magistrats, com anticipa Jiménez Asensio, no s'han apaivagat gaire amb la introducció de les esmenes a l'Avantprojecte de reforma i, en línies generals, consideren inacceptable l'admissió dels jutges de proximitat a la carrera judicial per aquesta via proposada. En aquest sentit, no hi ha gaires diferències quant als pronunciaments. El portaveu de la majoritària Associació Professional de la Magistratura, Antonio García, va declarar a *El Mundo* que la reforma tindria com a efecte «provocar una discriminació absolutament inacceptable per als ciutadans» (Peral, 2005). El portaveu a Catalunya de Jutges per la Democràcia va publicar a *El País* les reflexions següents:

Es concep la posició de jutge de proximitat com una categoria dins la carrera judicial i, pitjor encara, com una via d'accés a les altres categories judicials. El que potser hauria de ser un punt d'arribada (un jutge carregat d'experiència que resol conflictes amb equitat) es presenta al projecte com un punt de sortida, el començament de la carrera judicial per una via diferent de les oposicions al torn lliure. Es dona, per tant, el circuit inútil d'allunyar tota una sèrie de procediments de la jurisdicció ordinària i enviar-los a una nova jurisdicció, que els resoldrà d'una manera idèntica. Per a això n'hi hauria hagut prou de crear més places dins la jurisdicció ordinària. No s'estableix, en fi, una vertadera justícia de proximitat, sinó merament una justícia del petit conflicte no gens pròxima en el sentit expressat més amunt. Algú ha comentat ja gràficament que per a aquest viatge no feien falta tantes alforges. Continua sent vigent en aquest projecte la pregunta següent: Per què té dret a un jutge de pau el ciutadà, per exemple, de Torrelles de Llobregat i no el del barri de Gràcia? (Callejo, 2006).

L'oposició política del Partit Popular, per la seva banda, va advertir al seu moment que aquesta reforma només cercava polititzar la justícia i que la modificaria si arribava de nou al Govern (Peral, 2005).

La implantació de la justícia de proximitat es farà efectiva al cap d'un any i mig de l'aprovació de la reforma de la LOPJ (és a dir, al període de sis mesos de *vacatio legis* s'afegeix un termini d'un any per a la constitució dels consells de justícia). No obstant això, i com ja ha succeït en molts altres projectes de reforma que incideixen en l'àmbit de l'Administració de justícia –potser amb l'excepció de l'efímer *Pacto por la Justicia* del 2001 acordat entre el PP i el PSOE–, és més que probable que la justícia de proximitat neixi afeblida per les profundes fissures que travessen les institucions judicials i polítiques. En aquest sentit, de vegades és temptador estendre la fractura que acostuma a partir en dos molts dels acords adoptats pels membres del Consell General del

La implantació de la justícia de proximitat es farà efectiva al cap d'un any i mig de l'aprovació de la reforma de la LOPJ

Poder Judicial (i aquí certament les afinitats polítiques hi deixen una empremta clara) a les percepcions, valoracions i actuacions de la resta de la judicatura. En aquest sentit, n'hi ha prou de donar una ullada a les dades del darrer Baròmetre Intern d'Opinió de la Judicatura (2003) per posar en dubte el grau d'identificació dels jutges amb l'òrgan de govern de la judicatura: 1) l'any 2003 el CGPJ rebia la segona pitjor nota de la seva història per part dels jutges i magistrats (2,5 en una escala de l'1 al 5); 2) un 52% dels jutges que puntuen per sota de 2 mencionen com a raó de la seva resposta el fet que el Consell «és un òrgan basat en criteris polítics i no professionals», i 3) un 53% dels jutges i magistrats consideren que el Consell «més aviat no» o «clarament no» defensa la independència judicial d'una manera adequada. Les reticències a la introducció de la justícia de proximitat tampoc no tenen una interpretació senzilla en clau política. Com assenyalava el mateix Baròmetre, «una clara majoria de la judicatura s'ha declarat sempre contrària a la supressió dels jutjats de districte», i aquesta opinió s'ha anat consolidant al llarg del temps amb un 53% de jutges partidaris de la reintroducció d'aquest tipus de tribunal o d'un altre tribunal equivalent. En principi, doncs, no hem de buscar en la virulència de la reacció de les associacions professionals al projecte de llei el reflex d'una judicatura hostil a la idea de justícia de proximitat. Potser cal analitzar, en aquest sentit, l'esmentat article de Callejo (2006):

Aquesta manera de fer justícia pot ser òptima per a conflictes menors, perquè fa el procés comprensible, dóna una solució ràpida al litigi i es constitueix en garantia del ciutadà contra abusos d'entitats més poderoses, sense sotmetre'l a un tortuós periple pels jutjats (com, per exemple, en matèria de reclamacions de consumidors i usuaris). És especialment interessant, per exemple, en petites infraccions penals, en afers veïnals, en problemes de convivència urbana i en reclamacions de clients sobre determinats serveis. Així, té sentit ventilar afers com ara el soroll excessiu que fa el gat del veí per mitjà d'una demanda, amb advocat, procurador i utilitzant les regles de la Llei d'enjudiciament civil? I la reclamació a la tintoreria per haver-nos fet un forat a la corbata? [...] El preàmbul del projecte que tramita el Govern incideix en les idees fonamentals descrites abans, però fent trampes. Estableix que aquest tipus de justícia «permet que aquells afers de menor entitat i escassa complexitat [...] siguin jutjats per jutges de proximitat especialitzats en la patologia processal de les grans ciutats (?)». No obstant això, una vegada que es llegeix l'articulat, un s'adona que aquesta idea primària sobre el sentit de la institució (tan pessimament expressada amb aquesta terminologia cursi i que no significa res) queda absolutament empobrida i desnaturalitzada. En primer lloc, no es crea cap procediment específic davant els jutjats de proximitat, així que les lleis d'enjudiciament civil, criminal i de la jurisdicció contenciosa administrativa hauran de ser d'estricta aplicació, i eliminaran aquest requisit de proximitat processal a què feia esment i la possibilitat d'aplicar tècniques de composició i mediació.

I també, potser, cal analitzar quin pes poden tenir variables internes com ara el fet que el 75% dels jutges pensen que la raó fonamental dels endarreriments de les actuacions judicials són la manca de mitjans ade-

quats, o que el 72% dels jutges opinen que hi ha un cert clima de des-
ànim entre la judicatura, o bé que el 74% dels jutges tenen la sensació
de «no ser compresos adequadament pels altres poders de l'Estat ni
tenir el seu suport» (CGPJ, 2003). Des d'aquesta perspectiva, el que
caldria revisar, si s'opta finalment pel model de la incardinació a la
jurisdicció ordinària, és la capacitat real (més que no pas desitjada) de
la justícia de proximitat per afrontar els problemes pendents i els rep-
tes de modernització del sistema judicial espanyol.

5. SÍNTESI

L'etiqueta «justícia de proximitat» inclou un ventall molt divers d'iniciatives, programes i projectes que atenen des de problemàtiques socials diverses fins a problemàtiques específiques (drogoaddicció, salut mental, violència domèstica, etc.)

Les etiquetes *community justice* o *justícia de proximitat* inclouen un ventall molt divers d'iniciatives, programes i projectes

Com es desprèn d'aquesta panoràmica internacional, les etiquetes *community justice* o *justícia de proximitat* inclouen un ventall molt divers d'iniciatives, programes i projectes. Els uns tenen com a objectiu central l'atenció de problemàtiques socials diverses en àmbits territorialment localitzats (una ciutat, un barri, etc.); els altres, en canvi, sorgeixen com a veritables tribunals especialitzats (en drogoaddicció, en salut mental, en família, en violència domèstica, etc.). El grau d'implantació és, d'altra banda, força variable: així, en uns casos, es tracta d'experiències consolidades que s'han sotmès a processos d'avaluació rigorosos en els quals es contrasten resultats previs i posteriors a la implantació de la institució en particular. Els resultats de l'avaluació, per cert, han suposat tant l'extensió del model a altres ciutats (el cas dels Estats Units o Anglaterra) com la redefinició o, fins i tot, la restricció encoberta del model (el cas holandès, per esmentar potser el més explícit). En altres casos, en canvi, no hi ha dades que permetin avaluar el model, ja que es tracta de poca cosa més que d'iniciatives pilot que s'inspiren en models ja existents en altres països.

Els diferents models han rebut l'etiqueta *justícia tecnocràtica*

Si observem la taula de síntesi dels països inclosos en aquest estudi, és senzill comprovar que molts dels objectius enunciats per cada programa tenen un aire de família: millorar l'accés a la justícia, l'eficiència del servei, etc. Alhora, també és freqüent trobar-hi expressions associades: descentralització, gestió de casos, partenariats, coresponsabilitat, etc. No és casual, doncs, que aquests diferents models hagin rebut l'etiqueta *justícia tecnocràtica* i es posi en dubte, com veurem a la conclusió, la compatibilitat d'aquells objectius amb altres finalitats igualment reconegudes pels impulsors de la justícia de comunitat: anar a les arrels socials dels delictes i les faltes, dissenyar solucions específiques per a problemes específics, esperonar la participació de les comunitats en la presa de decisions, etc.

Es fa difícil parlar d'un procés d'evolució d'una Administració de justícia ordinària «adjudicativa» a una justícia «gestora de conflictes»

Si bé la tendència a l'adopció progressiva d'un model o l'altre és manifesta a escala internacional, també és cert que els avatars de la justícia de proximitat són múltiples. En aquest sentit, es fa difícil parlar d'un procés d'evolució d'una Administració de justícia ordinària «adjudicativa» a una justícia «gestora de conflictes», sinó més aviat d'una coexistència relativament pacífica de models que, més que no pas semblar-ho, s'influencien mútuament. En definitiva, ens trobem davant d'experiències que coneixen avenços significatius, però també

involucions notables. Els models generen des del primer moment tant entusiastes convençuts com detractors irreductibles, potser perquè aquestes discussions intenses remetent, en darrera instància, al debat sobre quin paper han de tenir l'Estat, en general, i l'Administració de justícia, en particular, en la resolució dels conflictes socials contemporanis.

Els diversos models generen tant entusiastes convençuts com detractors irreductibles

6. CONCLUSIÓ

El debat sobre els objectius, els mètodes i els resultats de la justícia de proximitat provoca discussions que es poden estructurar en quatre temes centrals: la neutralitat, els desequilibris, la rapidesa i l'eficàcia i el paper del jutge

La relativa novetat de les experiències en matèria de justícia de proximitat fa que el debat sobre els objectius, els mètodes i els resultats de la justícia de proximitat no sigui, ni de bon tros, tancat. Ben al contrari, les discussions són enceses, múltiples i poden estructurar-se, com a mínim, en quatre temes centrals.

El fet que moltes experiències s'emmarquin en l'àmbit de l'Administració de justícia ordinària fa que alguns autors parlin de la tendència a mimetitzar les pautes i els processos de la justícia ordinària

En primer lloc, la discussió gira al voltant de si les institucions de justícia de proximitat són espais neutres de resolució de conflictes o bé suposen una extensió indirecta del control judicial. El fet que moltes experiències s'emmarquin en l'àmbit de l'Administració de justícia fa que alguns autors parlin de tendència a mimetitzar les pautes i els processos de la justícia ordinària, que estén així les seves xarxes de control (Wyvekens i Faget, 2001). La posició contrària, en canvi, manté que la creació d'institucions de justícia de proximitat constitueix una oportunitat única per transformar en profunditat les institucions judicials, diversificant el seu ventall de formes d'intervenció i de resolució de casos i incorporant equips de professionals formats en un àmbit pluridisciplinari.

En relació amb això, i en segon lloc, alguns autors també temen la creació de nous desequilibris amb la justícia de proximitat i fan referència al creixent pes específic que hi tenen cossos de l'Estat com ara la fiscalia o les forces de seguretat, amb el risc subsegüent d'estigmatització dels barris on s'instal·len entitats de justícia de proximitat.

Alguns autors també temen que amb la justícia de proximitat es creïn nous desequilibris

En tercer lloc, la rapidesa i l'eficàcia en la tramitació dels casos i la visibilitat de la justícia de proximitat normalment es consideren entre els punts forts del model. Ara bé, alguns autors també argumenten la incompatibilitat entre aquests objectius i les finalitats socials perseguides des del mateix model, com ara afrontar les arrels socials de la petita delinqüència als barris o dissenyar solucions particularitzades (si no individualitzades) per als problemes particulars (Mirchandani, 2005). Els mateixos processos de participació ciutadana en diferents àmbits (identificació de problemes, priorització d'actuacions, participació en la proposta de solucions) també s'han assenyalat en determinats casos com a difícils de conjugar amb els principis de rapidesa i eficàcia.

En quart lloc, tenim el perfil i el paper del jutge en la justícia de proximitat. Ha de ser un jutge professional («de carrera» en el cas dels països amb jutges funcionaris) o bé és millor un altre tipus de perfil?

Si és un jutge professional o de carrera, val qualsevol perfil o cal que tingui unes aptituds específiques? En aquest sentit, Cindy Lederman, jutge d'una *problem-solving court* nord-americana, opina (Berman, 2000):

Em sembla que ara el públic ve als tribunals i hi demana solucions a problemes com ara la delinqüència, la violència domèstica o les drogoaddiccions. Si nosaltres, els jutges, acceptem aquest repte, deixem de ser l'àrbitre o l'espectador. Esdevenim participants en el procés. Ja no mirem només el delictes. Cada vegada ens centrem més en els interessos: no sols el millor interès de l'infractor, sinó de la seva família i de la comunitat en general. Això suposa un salt considerable. No és el tradicional. I no tots els jutges poden o haurien de fer-ho. Tenir el jutge equivocacat al davant d'una *problem-solving court* pot ser dramàtic. S'ha de llegir més que les lleis. I es necessita més coratge, perquè els col·legues et sotmetran a les seves crítiques implacables: «Ets imparcial?», «No deu ser que ja en saps massa per ser imparcial?». No podeu imaginar quantes vegades he sentit això. I això em du precisament a una de les meves citacions preferides: «La judicial és l'única professió que exalta la ignorància».

Finalment, i pel que fa als resultats obtinguts de l'aplicació de la justícia de proximitat, aquí tampoc no hi ha consens. D'una banda, es parla de procés de juridificació i, fins i tot, d'acumulació de casos allà on no n'hi havia (Ministère de la Justice, 2005). I de l'altra, es destaca la tasca de les institucions de proximitat a l'hora d'assegurar un millor accés a la justícia a tots els ciutadans i de permetre la col·laboració entre organismes judicials i no judicials.

Cal destacar la tasca de les institucions de proximitat a l'hora d'assegurar un millor accés a la justícia a tots els ciutadans

BIBLIOGRAFIA

Asociación de Jueces y Magistrados Francisco de Vitoria (2005). «Editorial: La reforma de la Ley Orgánica del Poder Judicial». *Noticias Francisco de Vitoria*, núm. 11 (octubre de 2005). <http://www.ajfv.es/pdf/octubre2005.pdf>.

Asociación Profesional de la Magistratura (2005). «Conclusiones aprobadas en el XVI Congreso Nacional de la APM, celebrado en Valencia durante los días 23 a 26 de noviembre de 2005, bajo el lema “¿Una justicia para España, una justicia para Europa?”». http://www.apmagistratura.com/apm/fr_actualidad.htm.

BERMAN, G. [ed.] (2000). «What is a Traditional Judge Anyway?: Problem Solving in the State Courts». *Judicature*, vol. 84, núm. 2: 78-82.

— (2000). «What is a Traditional Judge?». *Judicature*, vol. 84, núm. 2: 78-86.

BERMAN, G.; FOX, Aubrey (2001). «From the Margins to the Mainstream: Community Justice at the Crossroads». *The Justice System Journal*, vol. 22: 189-208. http://www.ncsconline.org/d_icm/readings/icmerroom_berman.pdf.

BERMAN, G.; MANSKY, A.; PARSTON, G.; HARVEY, J. (2005). «Community Justice Centres: A US-UK Exchange». *British Journal of Community Justice*, vol. 3, núm. 3: 5-14.

BOUTELLIER, H. (2001). «Lettre des Pays-Bas: Initiatives récentes en matière de justice de proximité». A: A. Wyvekens i J. Faget (eds.). *La justice de proximité en Europe: Pratiques et enjeux*. Éditions Érès, p. 93-100.

CALLEJO, G. (2006). «Gato por liebre». *El País*, 2 de maig de 2006.

CARTUYVELS, I.; MARY, P. (2001). «Justice de proximité ou proximité de la justice? États des lieux en Belgique». A: A. Wyvekens i J. Faget (eds.). *La justice de proximité en Europe: Pratiques et enjeux*. Éditions Érès, p. 101-130.

CHRISTIE, N. (1977). «Conflicts as Property». *The British Journal of Criminology*, vol. 17 (1): 1-15.

Consejo General del Poder Judicial (2003). Sexto Barómetro Interno de Opinión de la Judicatura. <http://www.poderjudicial.es/eversui->

te/GetRecords?Template=cgpj/cgpj/pjexaminarinvestigacion.html&dkey=26&TableName=PJINVESTIGACIONES.

(2005a). «Informe sobre el anteproyecto de Ley Orgánica de modificación de la Ley 6/1985, de 1 de julio, del Poder Judicial, en materia de organización de la administración de justicia». <http://www.poderjudicial.es/eversuite/GetRecords?Template=cgpj/cgpj/pjexaminarinforme.html&dkey=108&TableName=PJINFORMES>.

— (2005b). «Voto particular que formula el vocal Luis Aguiar de Luque en relación al Anteproyecto de Ley Orgánica de modificación de la Ley 6/1985, de 1 de julio, del Poder Judicial, en materia de organización de la Administración de justicia (justicia de proximidad) y al que se adhieren los vocales D. Juan Carlos Campo Moreno, D.^a Montserrat Comas, D.^a M. Ángeles García García, D. Félix Pantoja García y D. Fernando Salinas Molina». <http://www.poderjudicial.es/eversuite/GetRecords?Template=cgpj/cgpj/pjexaminarinforme.html&dkey=108&TableName=PJINFORMES>.

CRAWFORD, A. (2000). «Justice de Proximité - The Growth of “Houses of Justice” and Victim/Offender Mediation in France: A Very UnFrench Legal Response?». *Social & Legal Studies*, 9 (1), p. 29-53.

CRAWFORD, A.; CLEAR, T. (2001). «Community Justice: Transforming Communities through Restorative Justice?». A: G. Bazemore i M. Schiff (eds.). *Restorative community justice: Repairing harm and transforming communities*. Cincinnati, OH: Anderson Publishing, p. 127-149.

HAENEL, H.; ARTHUIS, U. (1991). *Justice sinistrée: Démocratie en danger*. París: Economica.

— (1994). *Propositions pour une justice de proximité*. París: Ministère de la Justice.

JIMÉNEZ ASENSIO, R. (2006). «Jueces de proximidad». *El País*, 31 de gener de 2006.

Jueces para la Democracia (2005). «Informe del Secretariado de Jueces para la Democracia sobre la justicia de proximidad y otras reformas en el anteproyecto de reforma de la Ley Orgánica del Poder Judicial y las leyes de enjuiciamiento civil y criminal». <http://www.juecesdemocracia.es/pdf/TemasInteres/InformesobreJusticiadeProxim.PDF>.

KRALSTEIN, D. (2005). «Community Court Research: A Literature Review». Center for Court Innovation. <http://www.courtinnovation.org/indexcfm?fuseaction=document.listDocument&documentTopicID=17&documentTypeID=6>.

MARY, P. (1996). «Une Justice de proximité: Pour quoi faire?» Fondation Roi Baudouin.

MCCOLD, P. (2004). «Paradigm Muddle: The Threat to Restorative Justice Posed by Its Merger with Community». *Contemporary Justice Review*, vol. 7 (1): 13-35.

Ministère de la Justice (2005). Rapport du groupe de travail sur les juridictions de proximité. <http://www.justice.gouv.fr/publicat/rapport/gtjuridproxi.htm>.

Ministeri de Justícia d'Holanda (2004). «Justice in the Community (Justitie in de Buurt)». Document F&A 4793 de novembre de 2004. http://english.justitie.nl/images/Justice%20in%20the%20community_tcm35-14193.pdf#search=%22justitie%20buurt%20netherlands%22

MIRCHANDADI, R. (2005). «What's So Special about Specialized Courts? The State and Social Change in Salt Lake City's Domestic Violence Court». *Law & Society Review*, vol. 39, núm. 2: 379-409.

Neighbourhood Justice Centre (2006). «Justice in Action in the City of Yarra». http://www.justice.vic.gov.au/wps/wcm/connect/DOJ+Internet/resources/file/eb455a4f6e6b524/NJC%20_Community_Engagement_Update_Oct_05_to_July_06.pdf.

PERAL, M. (2005). «Justicia mantiene en los consejos autonómicos lo que el CGPJ considera inconstitucional». *El Mundo*, 24 de diciembre de 2005.

ROUMIGUIÈRES, E. (2005). «L'activité des Maisons de justice et du droit et des Antennes de justice en 2003». *Infostat Justice*, vol. 81: 1-4.

SCHÄRF, W. (2000). «Community Justice and Community Policing in Post-Apartheid South Africa. How Appropriate are the Justice Systems of Africa?». <http://www.ids.ac.uk/ids/govern/accjust/pdfs/scharf%20paper.pdf#search=%22%22community%20justice%22%20south%20africa%22>.

STRANG, H. (2004). «The Threat to Restorative Justice Posed by the Merger with Community Justice: A Paradigm Muddle». *Contemporary Justice Review*, vol. 7, núm. 1: 75-79.

SVRIDOFF, M.; ROTTMAN, D.B.; WEIDNER, R. (2005). «Dispensing Justice Locally: The Impacts, Costs and Benefits of the Midtown Community Court». Center for Court Innovation. http://www.courtinnovation.org/_uploads/documents/dispensing%20justice%20locally%20II%202005.pdf.

TERPSTRA, J.; BAKKER, I. (2004). «Justice in the Community in the Netherlands: Evaluation and Discussion». *Criminal Justice*, vol. 4 (4): 375-393.

WILLIAMS, B. (2006). *Victims of Crime and Community Justice: Justice Rebalanced?* Jessica Kingsley Publishers.

WOLF, R. V. (2006). «Community Justice Around the Globe: An International Overview». *Crime & Justice International*, p. 2-18.

WYVEKENS, A. (2001). «La justice de proximité en France». A: A. Wyvekens i J. Faget (eds.). *La justice de proximité en Europe: Pratiques et enjeux*. Éditions Érès, p. 17-36.

WYVEKENS, A.; FAGET, J. (eds.) (2001). *La justice de proximité en Europe: Pratiques et enjeux*. Éditions Érès.

YARN, D. (1999). *Dictionary of conflict resolution*. San Francisco: Jossey-Bass Inc.

ADRECES WEB D'INTERÈS

Community Justice a Anglaterra i el País de Gal·les
<http://www.communityjustice.gov.uk/index.htm>

Consejo General del Poder Judicial
<http://www.poderjudicial.es>

Jurisdicció de proximitat a França
<http://www.vie-publique.fr/politiques-publiques/juge-justice-proximate/juges-proximate/organisation-judiciaire/>

National Center for State Courts
<http://www.ncsconline.org/>

Red Hook Comunity Court
http://www.brooklynda.org/Redhook/red_hook.htm

The Aboriginal Justice Strategy (Canadà)
<http://www.justice.ca/en/ps/ajs/>

The Center for Court Innovation
<http://www.courtinnovation.org/>